

>> Tổng Gối (Hà Nội): Cái nôi của chèo tàu và di tích lịch sử văn hoá

GIỮ “HỒN VÍA” TIẾNG HÀ NỘI

PGS.TS PHẠM VĂN TÌNH

Nhiều người cho rằng, mặc dù có sự hợp nhất “liên tỉnh” nhưng đó chỉ là mặt pháp lí. Các cộng đồng cư dân vẫn toạ lạc và sinh sống theo vùng chứ không hề có sự xáo trộn. Vẫn còn đó Hà Nội (với nội thành và ngoại thành cũ), TP Hà Đông, TX Sơn Tây và các vùng nông thôn quen thuộc. Đất nơi nào thì vẫn lễ thói và tiếng nói nơi ấy.

Thực tế không hẳn thế. Với cơ cấu mới theo các quy hoạch về cơ sở hạ tầng giao thông, đô thị, khu công nghiệp và các dịch vụ khác, cư dân Hà Nội chắc chắn sẽ có sự xáo trộn. Với hộ khẩu Hà Nội, người Hà Tây, một số vùng Vĩnh Phúc, Hoà Bình cũ được phép chuyển đi và làm ăn sinh sống hợp pháp tại những nơi trước kia họ chỉ được coi là “khách vãng lai”.

SAU NGÀY 1/8/2008, CÙNG VỚI QUY MÔ DIỆN TÍCH TĂNG LÊN GẦN GẤP 4 (3.344 KM²), DÂN SỐ CỦA HÀ NỘI CŨNG ĐÃ VƯỢT NGƯỠNG 6 TRIỆU. THỦ ĐÔ HÀ NỘI TRỞ THÀNH MỘT TRONG SỐ NHỮNG THÀNH PHỐ LỚN TRÊN THẾ GIỚI. VẤN ĐỀ ĐẶT RA LÀ, VỚI SỰ MỞ RỘNG KHÁ LỚN NHƯ VẬY, LIỆU CÓ CÒN MỘT “PHƯƠNG NGỮ HÀ NỘI” ĐÃ TỒN TẠI CẢ NGÀN NĂM NAY NỮA HAY KHÔNG?

Chủ quyền, hộ tịch đã khác. Như vậy, sẽ xảy ra sự điều chuyển theo lực hút cơ học và theo quy luật, trung tâm thủ đô sẽ là tâm điểm cho các “vệ tinh” kéo về. Cư dân đi trước, ngôn

ngữ và lễ thói tập tục đi theo liền. Sự hoà nhập dân cư là khởi nguồn cho những thay đổi về tập tục, lối sống, ngôn ngữ và văn hoá. Âu cũng là lẽ thường tình.

Tiếng Hà Nội, một phương ngữ nhánh của phương ngữ Bắc bộ sẽ ít nhiều có sự tác động và biến động của sự kiện này. Nhưng nó thay đổi đến đâu lại phụ thuộc vào nhiều nhân tố, trong đó có các nhân tố chủ quan. Điều ta quan tâm là, bản sắc tiếng Kẻ Chợ - trong đó có ngôn ngữ, một nhân tố quan trọng làm nên nét thanh lịch của người Tràng An - có bị mai một hoặc biến đổi nhiều không?

Sẽ có những tác nhân ngôn ngữ đấy. Đó là lối phát âm bỏ thanh điệu nuốt tiếng của một số vùng ở Hà Tây cũ. Nhiều bà bán rau, hoa quả ở Hoài

Đức đã làm cho nhiều em học sinh Hà Nội ngạc nhiên, khi phát âm “con bo vang” thay cho “con bò vàng”, “Đến chiều chúng iêm mới về” thay cho “Đến chiều chúng em mới về”,... (thay đổi thanh điệu ngang, huyền...). Đặc biệt là lối nói chông lỏn, cộc lốc và nói tục của một số dân ngụ cư. Dĩ nhiên, dân Hà Thành (nhất là giới trẻ) chính hiệu cũng nói bậy, nói tục không kém gì. Nhưng bây giờ có thêm “đồng nghiệp” mới, hội chúng đám đông dễ làm cho lối nói tếu táo, tục tĩu thêm cơ hội lây lan. “Cả làng nói tục chứ một mình em đâu?”. Tiếng Hà Nội ngàn xưa có nhiều cái hay (đủ 6 thanh, phát âm nhẹ nhàng, chỉ thiếu 3 âm quặt lưỡi là [r], [tr], [s]) nhưng quan trọng là lời lẽ chẵn chu, thái độ lễ phép cùng với dáng điệu cử chỉ duyên dáng. Đó là cái riêng biệt mà ta thường gọi là lối nói, lối xưng gọi lịch sự, nhã nhặn có thể nhận thấy ở hầu hết các gia đình có học thức, có nền nếp gia giáo xứ Hà Thành từ xưa đến nay. Dĩ nhiên, tiếng nói các vùng mới nhập vào Hà Nội cũng phản ánh đặc thù của những

vùng dân cư khá đặc sắc và chứa đựng nhiều nét đẹp mới mà người Thủ đô sẽ được thừa hưởng. Đó là sự thống nhất trong đa dạng. Tuy nhiên, đường nét văn hoá và ngôn ngữ “ba sáu phố phường” kia vẫn là nét chủ đạo cần bảo lưu.

Vậy thì, trước ngưỡng cửa hội nhập của thủ đô mở rộng, thiết tưởng chúng ta cũng phải lưu ý tới việc bảo tồn và phát huy tiếng nói sao cho thanh lịch đúng cốt cách Tràng An. Người kinh kì nói gì cũng hay. Thế nào là hay thì chúng ta cần phải bàn kĩ. Song chắc chắn một điều, ngôn ngữ Thăng Long ngàn năm vẫn còn hiển hiện, “tường minh” trong lời ăn tiếng nói hàng ngày trong mọi cộng đồng cư dân Thủ đô. Ngôn ngữ là tiêu chí nhận diện của một dân tộc, ngôn ngữ cũng là biểu trưng văn hoá của một vùng đất. Chim khôn tiếng hót rảnh rang/ Người khôn tiếng nói dịu dàng dễ nghe. Thật không có gì kịch cớm (và không có gì buồn) bằng một cô gái trẻ trung mí miểu, ăn mặc chải chuốt mà giọng nói kiêu kì hay điệu

đà như diễn kịch. Không ai có thể tự nhiên mà nói hay được (Có khó mới có sang). Đó là một kĩ năng phải tập luyện, rèn giũa và học hỏi. Cô gái xinh đẹp nọ chỉ có thể lên ngôi hoa hậu nếu vượt qua vòng thi cuối cùng với cách nói năng, đối đáp giỏi,...

Sự đổi thay của ngôn ngữ thường âm thầm, chậm chạp, rất khó nhận biết. Nhưng khi đã biến đổi thì ngôn từ có giá trị bảo lưu rất lâu. Tiếng Hà Thành chính là hỗn vĩa làm nên truyền thống của một vùng đất ngàn năm văn hiến. Đó là của “gia bảo” của chúng ta đó. Ta phải biết nâng niu, gìn giữ và phát triển “báu vật” thiêng liêng này. Với hơn 6 triệu dân, Hà Nội đã tăng hơn 2 lần dân số. Đó là một vấn đề không nhỏ với các nhà quản lí đô thị về mặt hành chính, an ninh, dân sinh đô thị... Nhưng có một vấn đề ta đừng quên giữ gìn, bảo vệ. Đó là lời ăn tiếng nói của tiếng Hà Nội đã có và vẫn còn nguyên vẹn.